

ONOMÀSTICA DE LA VALL DEL BAC, L'ANY 1267

Mª Josepa ARNALL I JUAN

Dins del fons del monestir de Sant Pere de Besalú a l'Arxiu de la Corona d'Aragó es conserva un document de l'any 1267, catalogat per Francisco Sevillano Colom¹ amb el número 11, que conté declaracions de censos fetes a Pere Desbac per veïns de La Vall del Bac i amb motiu de la castlania. El pergami, que té 680 x 180 mil·límetres amb unes 70 línees d'escriptura, no es troba en gaire bon estat de conservació, ja que el seu encapçalament està molt malmès i fins i tot falta una bona part del marge superior esquerra; la qual cosa no ens permet de conèixer amb més detall el govern i jurisdicció de l'esmentada castlania.

L'edifici nobiliari dels senyors del Bac o Desbac estava situat al costat de l'església de Sant Miquel de la Torre —actual parròquia de la Vall del Bac—, i la seva història va lligada amb la del prestigiós llinatge. Per tradició es diu que un senyor anomenat Bag, quan la invasió sarraïna, empès per l'ona invasora, vingué des de la terra baixa a establir-se en aquest lloc, on es féu fort i fou ell qui donà nom a la vall².

La família Bac posseï en un temps el castell de Rocabruna, també senyorejà el de la Roca a Vilallonga, prop de Camprodon; i un tal Pere Desbac del segle xv esdevingué senyor d'Orriols i del Vilar de Terradellas en casar-se amb Margarida d'Avellaneda. Del seu homònim en el present no en tenim gaires notícies. Sabem que el 15 de gener de 1264 efectuà una bona compra a Berenguer de Roca de certes propietats a Tornadissa, entre elles els masos de «Mont» i d'«Aval»³, però que a partir del desembre del 1265 començà a fer una sèrie de vendes al monestir de Sant Pere de Camprodon. En primer lloc, l'abat Mateu li vengué totes les senyories de Camprodon i de Cavallera⁴; tres anys més tard, en 1268, en nom propi i de la seva muller Solarmonda, tornà a fer una venda en aquest cas, a l'abat Guillem del citat monestir, dels masos d'Ollerols damunt i devall «de Sant Martí de Tornadissa, així com de tot allò que havia adquirit de l'esmentat Berenguer de Roca»⁵; i en 1269 un altre cop l'abat Guillem comprà del senyor Desbac les seves possessions de Tornadissa i de Capsec, excepte el mas Plana que era de pertinença de la seva esposa⁶.

Entretant, a través del document que ens ocupa observem que veïns d'alguns pobles de la Vall del Bac, sota jurament i en presència de Guillem Cabirol reconeixen haver de satisfer certs censos al seu senyor Pere Desbac. Els primers declarants confessen ésser habitants de masos de Sant Feliu del Bac, de Sant Andreu de Porreres, de –probablement– Colltort (ja que només es poden llegir amb seguretat les últimes lletres), de Serola (antic castell en el terme municipal de Canavelles en el Conflent), de Maià de Montcal, de Tornadissa i d'Avellana Corba (escrit en el document Avanaacorba, antiga parròquia sufragània de Sant Andreu de Porreres i avui coneguda per l'esmentada Sant Miquel de la Torre).

Entre els censos que se'ls exigeix són els habituals de l'època, pernes de porc per Nadal, gallines i ous per Pasqua, certes quantitats de diners, tasca de pa i de vi, mitgeres de civada (segons la mesura de Camprodon), i mallals de vi (segons la de Sant Pau de Segúries), delme dels esplets i la tercera part de la cussura de blat.

El document està redactat la meitat en català i l'altra en llatí, en certa manera catalanitzat; i quan comença a emprar-se aquest darrer idioma és precisament quan té més riquesa toponímica, ja que' fa al·lusió a més de vint masies de la zona i llurs obligacions pel que fa a la castllania.

Serveix de cloenda la relació de testimonis que amb llur presència donaren fe de l'acta escrita per Ramon «Despinalbero», escrivà de B. Vidal, senyor del castell de Bestracà. Entre ells, s'hi troba el propi Guillem Cabirol, ja esmentat; clergues de Sant Feliu i d'Avellana Corba, i veïns de Toralles.

1. SEVILLANO COLOM, FRANCISCO: *Inventario de pergaminos medievales de monasterios gerundenses*. Madrid, Dirección General de Archivos y Bibliotecas. Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación Nacional, 1953, 212 p.
2. *Els Castells Catalans*. Barcelona, 1971, vol. III, p. 175.
3. MONTSALVATJE Y FOSSAS, FRANCISCO: *Colección diplomática del Condado de Besalú*, «Notícias Históricas», (Olot, 1902), XII, doc. DCCCLXXXVIII.
4. *Íd., Íd., Íd.*;: doc. CMVIII.
5. *Íd., Íd., Íd.*;: doc. CMXXII.
6. *Íd., Íd., Íd.*;: doc. CMXXXI.

APÈNDIX*

(s.11) setembre del 1267

Llista nominal amb el cens que cada un ha de pagar.

(+) incarnationis MCCLX septimo convenerunt omnes in (+) homines et agricultores in presentia Guillelmi Cabirol de Bacho de (+) eorum menestrales domini Petri de Bacho militis quibus ministra (+) si antedictus dominus esset iuraverunt per Deum et eius Sancta IIII (+) [Evangelia corpora-] liter tacta. Omnes infrascripti unanimiter se verum de comunis (+) in agrariis que unusquisque eorum dat per se et per singulos. (+) de Sent Feliu de Bach fa (+) perna

del mayor porc e I pareyl de gualines e I pareyl de foguaces e una migera de civada a mesura de Camprodon e tasqua de pa e de vi e la terça part de la qualquadura de blat e II mayals de vi a mesura antiga de Segurias. I. dez Col daquela matexa parroquia fa e dona II solidos e VIII diners e a Nadal perna del mayor porc e I pareyl de gallines e tasqua de pa, de vi, la terça part del cussura del blat, el delma de tot l-esplet qui leu en les terres axi col debes Set Faliu departex entro a la riera. En P. de (+ +)olort dona perna de porc e I migera de civada a la davant dita messura e I pareyl de gallines e tasqua de pa, de vi, çà terça part de la cussura de blat, de uam de tot esplet foras de la de Sortal. Na Christiana de Cerola dona I quartera de civada, de perna de porc a Nadal e I pareyl de gallines, tasqua de pa, de vi, la terça part de la cussura del blat, delme de tot esplet. Na Maria dez Maya dona de I migera de civada a la davant dita mesura e I pareyl de gallines a Nadal, la perna del porc, decima de totes cosses, tasqua de pa, de vi, la terça part de la cussura del blat si unquam laboravit. G. Palicer de Poreres dona XVI diners de la dita moneda e X ous a Pascha, tasqua de queles terras que te per lo seyor en P. dez Bach. En Basalu dez Radur dona I gualina. En Bernat Ervig dona I migera de civada a la davant dita mesura e I quartera de formentera de civada a tambe, II mayals de vi, deua de totes quossas, tasquas de pa, de vi acustumades, cussures de les terras que te per lo seyor en P. dez Bach. En P. de Cespinalp dona I quartera de civada a massura de Capredon, tasqua, miga cussura de tot blat. En G. dez Puygmigam de Torneriça dona tasqua de pa, de vi e de la meyor peça qui es el camp sots la quassa za quarta part dez pa, dez vi, çà quarta part aytales dez camp de Sayla e çà terça part de çà curssura de blat. Mas dez Bach de Sent Feliu fa III solidos e II diners de cencs de (+ + la dita moneda?), I par de gallines, IIII foguaces, IIII mayals de vi a mesura de Seguries, tasqua de pa, de vi, sa terça part de sa calquadura de blat. Omnes isti mansi inferius scripti talem faciunt castlaniam castro de Bacho sicut hic est scriptum. Mansus A. de Baguatel parroquie de Poreres dat pro castania II quarteras de civada de censal, II feys de paya, IIII ous a Pasqua e IIII garbas de civada. Mansus de Baguatel damunt dat I quartera de civada ad eandem mesuram censualem, I feix de paya, II garbas, II ous. Mansus Dominicus de Avanacorba dat I quartera de civada ad dictam mensuram et II garbas civada et unum fex de paya. Mansus de Garfera donat: acrescant. Mansus de Comelas similiter. Mansus de Monte si quo tot idem. Mansus de Cescomas daval dat I fex de paya, I quartera de cibada. Mansus de Cescomas damunt dat II feys de paya, II quarteras de civada. Mansus de Serra damunt I quartera de civada, I fex de paya. Mansus de Guinebrosa; acrescant. Na Guila; acrescant. Mansus de Planes I quartera de cibada, I fex de pa, II gaulines, II ous. Mansus de Costa tot idem sicut mansus de Planes. Mansus de Puyol similiter. Mansus de Viyol similiter. Mansus de Vex II quartarias de civada, II fex de paya, IIII ova, quatuor garbas civada. En Serrat; acrescant. Mansus de Rovira florença tot idem sicut mansus de Buxo. Mansus de Condamina dez Bach Sobira I fex de paya, I quartera de civada, II garbas, II ova. Mansus Baguet tot idem. Mansus Abat tot idem. Mansus Mir, mansus Niumal, mansus Bach, mansus Molivel, mansus Puyet omnes isti sicut mansus de Condamina. Omnes habitatores dicto-

rum mansorum concesserunt fide prestata sacramenti ita equaliter superius scriptum est. Quod est actum mense septembris anno quo supra. Testes huius recognitionis sunt G. Cabirol et Sancius clericus Sancti Felicis, A. de Pineta de Torales; G. pater eius; R. de Garfira; G. clergue de Avanacorva; Raymundus Despinalbero presbiter scriptor B. Vitalis domini castri de Bestrachano qui scripsit et hoc super interposuit mense et anno prefixis.

* Emprem aquests signes per indicar: deteriorat (+); il·legible (++)

TOPONÍMIA DE CALDES DE MONTBUI (VALLÈS)

Principals addicions a l'obra d'E. MOREU-REY, *La Rodalia de Caldes de Montbui* (1962):

[75b] *La Volta de n'Amat* (taula o obrador a les Carnisseries), a. 1394; [114b] carrer de *n'Armadals*, a. 1512; [112b] *Mas Argilaguet*, a. 1315; [119b] lld. a *Ses Arnaules*, a. 1326 (o «Amaules»?); [126b] aragall anomenat *Assalt*, a. 1315; [177] *Balnea nova*, a. 1341; [216] *Torrent de Ballomar*, a. 1176; [232b] molí de *Berenguer Fortuny*, a. 1402; [251b] camí «*de Buada*» a *Sentmenat*, a. 1176; [281] *Pere de Boscaz*, a. 1195; [291b] lld. *Bosom*, a. 1176; [394b] *Mas Camos*, s. XVII; [424b] carrer de *Na Campassa*, a. 1345; [536b] lld. *Casal*, a. 1176; [551b] *Mas Cascadit*, a. 1271; [602b] *Castell de Castellvell*, a. 1485; [613b] carrer nou dit *Celler de n'Oriach*, a. 1345; [669b] *Torrent de la Codina*, s. XVIII-XIX; [669b] *Les Codines*, a. 1162; [830b] carrer d'en *Cuberta*, a. 1482; [942b] *L'Estrada vella*, a *Organelles*; [955] *Berenguer «Storgo»* (= *Esturgó*), a. 1553; [1023] *Bernat «de Fevo»* (= *Feu*), a. 1195; [1034b] *Molí de Folc*, a. 1075; [1047b] carrer que va a *la Font*, a. 1185; [1175b] font i torrent «*de Gonberto*», a. 1067; [1223b] terme de «*Guarigellis*», a. 1176; [1270b] «hospicio de l'Ostaleria», a. 1320; [1291b] torrent dit *Jordana*, i lld. «ad ipsam *Jordana*», a. 1067; [1525b] camí de *Montmajor* a *Barcelona*, per *St. Miquel de l'Arn*, a. 1176; [1529] un «*Morages*» en 1115; [1565] *Horta de Nogaria*, a. 1339; [1621b] *Mas d'Olzet*, a. 1164; [1656b] *Les Costes de Palau*, a. 1315; [1877] terme de *Pontonal*, a. 1176; [1896b] *Puig de Posa*, a. 1317; [1969] «*Pug Colobrer*», a. 1320; [1979b] *Mas Puig Llunell*, a. 1563; [1992b] *Puig Ventayol* i *Puig Sapinar*, a. 1339; [2011b] lld. «*de Puiollis*», a. 1176; [2055] *Mas «de Reguaçol»*, a. 1271; [2171b] lld. «*as Romagos*», a. 1331; [2171c] casa d'en *Romani*, a. 1553; [2178b] «manseolo *Valenti Rossell*», a. 1555; [2269] lld. «*Sallente*», a. 1176; [2286] «*as camp Sautzet*», a. 1320; [2298b] carreró de *Sant Bartomeu*, a. 1460; [2347b] lld. *Puig de Sant Miquel*, a. 1424; [2372b] *Horta de «Sen Pol»*, a. 1320; [2498b] el *Serrat del Mas Vilardell*, a. 1725; [2798b] *Hort d'en Vilamajor*, a. 1313; [2839b] *Torrent del Mas «Xifra»*, a. 1458; [Apèndix 2, l. 4] «*in Callense*».